

Ny språklitteratur

PUBLIKASJONER FRA SPRÅKNEMNDENE

Baldur Jónsson (red.): Réttitunarorðabók handa grunnskólum. Rit Íslenskrar málnefndar 4. Námsgagnastofnun og Íslensk málnefnd, Reykjavík 1989. 144 s. Anmäls i det isländska litteraturavsnittet (s. 147).

Bruland, Skirne Helg: Norsk-dansk ordliste. Bokmål og nynorsk. Utgitt av Nordisk språksekretariat og Bokklubben Norden 1989. 43 s. Bygger på frekvensundersøkelser.

Börestam, Ulla og Ella Olaug Rekdal: Svensk-norsk ordliste. Utgitt av Nordisk språksekretariat og Bokklubben Norden 1989. 45 s. Bygger på frekvensundersøkelser.

Dansk Sprognævn: Retskrivningsordbogen. Svagsynsudgave. Gyldendal 1989. 1041 s.

Denne udgave af Retskrivningsordbogen (1986) er særligt tilrettelagt for svagsynede. Der er ikke tale om en opfotografering af ordinærudgaven, men om en helt ny typografi der bygger på den nyeste viden om sammenhængen mellem typografi og læselighed.

Dansk Sprognævn: Sprognævnet på skærmen 1988/1989. Dansk Sprognævns skrifter 16. Sprognævnet/DR-TTV, 1989, 40 s. — Distr.: Dansk Sprognævn, Njalsgade 80, 2300 København S.

Hæftet er udgivet i samarbejde med Danmarks Radios Tekst-tv og rummer de sprogsider der har været udsendt i tekst-tv i sæsonen september 1988 til og med juni 1989, med et stikordsregister.

Från rondell till gräddfil. Ny, ill. upplaga av Nyord i svenskan från 40-tal till 80-tal. Esselte Studium 1989. 320 s.

Kielikello, Finska språkbyråns tidskrift, kom som vanligt ut med fyra nummer (1 × 24 och 3 × 32 s.). Ur innehållet kan nämnas artiklar om estnisk språkvård (Tiiu Erelt, nr 1) tidningspråk och påverkan (Liisa Tiittula, nr 2), läsbarhet och intresseväckande information (Risto Lindstedt, nr 2), finska namn på språk (Eeva Maria Närhi, nr 3) och dialektala benämningar på far- och morföräldrar (Maila Vehmaskoski, nr 3). Nr 4 ägnas artiklar av Matti Sadeniemi, den finska språkvårdens nestor som avled förra sommaren. Dessutom ingår där ett register över språkfrågor m.m. som behandlats i *Kielikello* under 1989.

Under året utkom också ett nytryck av *Kielikello* 1984—1987 i en volym, försedd med register.

Kieliviesti, Sverigefinska språknämndens tidskrift, har som tidigare utgivits med fyra nummer. Nr 1 handlade om översättning av juridiska texter och innehöll bl.a. en svensk-finsk förteckning över brottsrubriker och en svensk-finsk förteckning över lagar inom arbetsmarknaden samt inom det sociala området. I nr 2 ingår artiklar om finska språkkriktighetsfrågor och en svensk-finsk fågellista. Nr 3 omfattar artiklar om finsk språkvård och en svensk-finsk tennisordlista. Bland artiklarna i nr 4 kan nämnas en om homonymi och polysemi och en om datumskrivningen i finskan.

Linnerdal, Eva: Svensk-dansk ordliste. Utgitt av Nordisk språksekretariat og Bokklubben Norden 1989. 44 s. Bygger på frekvensundersökelse.

Málfregnir [«Språknytt»], Isländska språknämndens tidskrift, kom ut som tidigare med två nummer, vår och höst, 32 sidor varje gång. *Málfregnir* innehåller artiklar och föredrag om språk och språkvård, rapporter om aktuella händelser och åtgärder inom språkvårdsverksamheten på Island, språkfrågor, bokanmälningar m.m. Ur innehållet i vårhäftet kan

nämnas att *Baldur Jónsson* skriver om kvinnonamnet *Berglind* och dess böjning («Kvenmannsnafníð *Berglind* og beyging þess») och om islänningarnas språksvårigheter i nordiskt samarbete («Málerfiðleikar Íslendinga í norrænu samstarfi»). *Halldór Halldórsson* skriver om ordet *sygill* («Um orðið *sygill*»), Þórir Óskarsson om isländsk stilistik («Íslensk stílfræði») och *Magnús Snædal* om medicinsk ordbok («Íðorðasafn lækna»). Hösthäftet innehåller bland annat en artikel av *Helgi Hálfðanarson* om recitationen av Shakespeares skådespel på isländska («Lítið eitt um flutning bundins máls á leikritum Shakespeares») och ett föredrag om språkvård («Málræktarspjall») av *Baldur Jónsson*.

Nordisk språksekretariats rapporter 11: Brevveksling mellom skoleklasser i Norden (1989). 71 s.

Rapporten inneholder de fleste foredragene som ble holdt på en konferanse om brevveksling mellom skoleklasser i Norden, på Lysebu ved Oslo 13.—14. oktober 1988. Foredragene diskuterer hvordan brevveksling kan brukes i undervisningen for å øke interessen i skolen for språk, kultur og samfunnsliv i grannelandene.

Nordisk språksekretariats rapporter 12: Nordisk tv-teksting (1989). 141 s.

Nordisk språksekretariat arrangerte 25.—27. november 1988 en nordisk konferanse om tv-teksting på Schæffergården ved København. Formålet med konferansen var å kartlegge og diskutere språklige spørsmål i forbindelse med tv-teksting og å undersøke mulighetene for et utvidet nordisk samarbeid på området. De ca. 30 deltakerne på konferansen var tekstere, medieforskere, mediepolitikere, lesepedagoger og språkfolk. Denne rapporten inneholder de fleste av de forberedte innleggene på konferansen.

Nordisk språksekretariats rapporter 13: De ikke-skandinaviske språkene i Norden (1989). 95 s.

Rapporten inneholder de fleste forberedte innleggene som ble holdt på en konferanse i Bergen 2.—4. desember 1988 om

de ikke-skandinaviske språkene i Norden (finsk, færøysk, grønlandsk, islandsk og samisk). Artiklene kartlegger de ikke-skandinaviske språkenes stilling i skolen og i det nordiske samarbeidet og tar opp forholdet mellom disse språkene og dansk, norsk og svensk.

Norsk språkråd. Årsmelding 1989. Årsmeldingen inneholder lov og vedtekter for Norsk språkråd og gir et oversyn over virksomheten til rådet i 1989.

Nyt fra Sprognævnet. 1989 nr. 1—4. Hvert nummer er på 16 sider.

Hvert nummer indeholder et udvalg af svar på sproglige spørgsmål til nævnet, bogomtaler og artikler om sproglige forhold. Af årgangens artikler kan nævnes: *Henrik Galberg Jacobsen*: De kommaer, de kommaer (om de to kommasystemer i dansk og besværlighederne med dem), *Allan Karker*: Holberg-Ordbogen fuldført (nr. 1); *Henrik Galberg Jacobsen*: Til de der . . .?, *Pia Jarvad*: Sproget har bolden (om sportsudtryk i billedlig brug) (nr. 2); *Erik Hansen*: Afstandtagen (om udtryk af typen *tage grundigt fejl, holde pinlig orden, tage klar(t) afstand*, *H. A. Koefoed*: «Jod-pe» eller «i-pe»? Om udtalen af bogstavet J i navne, *Arne Hamburger*: At kollapse (under rubrikken Historien om et ord) (nr. 3); *Else Bojsen*: Who's afraid . . .? (om forskellige holdninger til påvirkningen fra det engelske sprog, *Henrik Galberg Jacobsen*: Sprogbrug og misbrug — og andre kønsskifter, *Erik Hansen*: Holdet ligger nr. 1 i turneringen (bl.a. om konstruktioner hvor stilstands- eller bevægelsesudsagnsord kan bruges på samme måde som *være*) (nr. 4). Som tillæg til nummer 1 er der indhæftet en folder *Om Dansk Sprognævn* og til nummer 4 et register til *Nyt fra Sprognævnet* 1985—89.

Ruotsalais-suomalainen työmarkkinasanasto/Svensk-finsk arbetsmarknadsordlista. Sverigefinska språknämndens skriftserie 2. 1989. 285 s.

Ordlistan innehåller över 5 000 uppslagsord hämtade från den svenska arbetsmarknadens centrala områden. Ett antal

ekonomiska termer har också medtagits samt termer med anknytning till socialförsäkring, beskattning samt förhandlings- och mötesteknik. I en bilagedel förtecknas arbetsmarknads- och branschorganisationer i Finland och i Sverige, likaså ett antal internationella organisationer. En separat förkortningsordlista finns också med. Boken innehåller dessutom ett finsk-svenskt register. Tidigare har i samma skriftserie utkommit *Svensk-finsk skolordlista*.

Språkbruk, den finlandssvenska språkvårdens tidskrift, gavs liksom året innan ut med fyra nummer (1 × 32 och 3 × 24 s.). Ur innehållet kan nämnas följande. Nr 1: *Siv Reuter*: Platsannonserspråket i Hufvudstadsbladet och Svenska Dagbladet; *Erik Andersson*: När gäller subjeksregeln? Nr 2: *Charlotte von Herten*: Några konkreta råd om ordböcker; *Kaj Wikström*: En sak om sak; *Mikael Reuter*: Tjänstemän och andra arbetstagare. Nr 3: *Catharina Grünbaum*: Språkvård på Dagens Nyheter, *Marika Tandefelt*: Konferensen som smörgåsbord; *Lena Björklund*: Mobila ord på finska och svenska. Nr 4: *Christina Melin*: Finlandssvenskans normer i teori och praktik; *Mats-Peter Sundström*: Att redigera Finsk-svensk ordbok.

Språknytt, meldingsbladet for Norsk språkråd, kom i 1989 som vanleg med fire nummer, kvart på 20 sider. Opplaget er på vel 18 000 eksemplar. Bladet inneheld informasjon om arbeidet i Norsk språkråd, bokmeldingar, spørjespalte, nyordspalte osv. Mellom artiklane i 1989 kan vi nemne: nr 1: *Eyvind Fjeld Halvorsen*: Hvem bestemmer hvordan stedsnavn skal skrives?; nr 2: *Vigleik Leira*: Ikkje alt er liv laga. Attersyn på nyordsspalta; nr. 3: *Herbert Svenkerud*: Språklig doping; nr. 4: *Magne Sæbø*: Eit fornya talemål. Det hebraiske språk-akademiet jubilerer.

Språkvård, Svenska språknämndens tidskrift, har som tidigare utgivits med fyra nummer. Ur innehållet kan nämnas följande. Nr 1: Informationsrådet och språket (Sex bidrag från en konferens); Några nyare ord i svenskan (En ordlista).

Nr 2: *Olle Josephson*: Skrivande i yrkeslivet; *Birgitta Leijonhielm*: Språket i brottsanmälningar; *Lars Melin*: Punkt vid förkortning; *Sten Ewerth*: Något om (konsten) att skriva en skolgrammatik; *Peter Löfström*: Den läckra donutskakan (Anmälan av Engelskan i svensk dagspress av Judith-Ann Chrystal). Nr 3: Ett hyllningsnummer till Bertil Molde, 70 år. *Margareta Westman*: Åsikter om svenskt språkbruk; *Ulla Clausén*: Medicinens språk — ett fall för språkvården; en Molde-bibliografi utarbetad av Claes Garlén; *Catharina Grünbaum*: Åsikter om datumskrivning; *Jan Svanlund*: När bilderna bleknar — synpunkter på metaforers intensitet; *Lena Moberg*: En studie i grönt; *Birgitta Lindgren*: Hur många ord finns det i svenskan?. Nr 4: *Gun Widmark*: I helg och söcken; *Sven Pihlström*: Varför i nutida svenska; register till Språkvård 1985 — 1989.

Ulset, Tor: *Dansk-norsk ordliste*. Utgitt av Nordisk språksekretariat og Bokklubben Norden 1989. 19 s. Bygger på frekvensundersøkelser.

DANMARK

Af Else Bojsen (EB), Henrik Galberg Jacobsen (HGJ) og Pia Jarvad (PJ)

Albris, Jon m.fl.: *Projekt Bysociolingvistik. Interim Report on The Copenhagen Study in Urban Sociolinguistics*. Udgivet af Københavns Universitets Institut for Nordisk Filologi. København 1988. 221 A4-s. Distr.: Institut for Nordisk Filologi, Københavns Universitet, Njalsgade 80, DK-2300 København S.

Projekt bysociolingvistik er iværksat af Statens Humanistiske Forskningsråd under initiativområdet «Dansk talesprog i dets variationer». Rapporten her giver en demografisk beskrivelse af undersøgelsens objekt, Nyboder i København, en gennemgang af selve feltarbejdet og de forskellige resultater: stilanalyse, sociofonetisk analyse af nogle vokalvarianter,

grammatisk analyse af dansk samtale og en analyse af narrativer i det sociolingvistiske interview. *PJ*

Andersen, John Edelsgaard: Sproghandlinger — på dansk. Dansk lærerforening, København 1989. 32 s.

Hæftet indgår i Dansk lærerforeningens serie «Dansk Sprog» (se nærmere under Tøgeby). Hæftet beskriver hvad sproghandlinger er, og hvordan man realiserer disse sproghandlinger. Endvidere er der et afsnit om takt og tone i sproget og om magtens og afmagtens sprog. Hæftet indeholder en række illustrerende opgaver. *PJ*

ARK. Sproginstitutionernes Arbejdsrapporter. Handelshøjskolen i København. Distr.: Det Sproglige Fakultet, Handelshøjskolen i København, Dalgas Have 15, DK-2000 Frederiksberg.

I denne serie arbejdsrapporter er der i 1989 udkommet 7 numre (45-50), bl.a. *H.-P. Kromann og H.K. Mikkelsen: Fagsprog og fagsproglig kommunikation.* En selektiv systematisk bibliografi ca. 1980-88 (ARK 45; 186 s.), *Anna-Lise Laurson: En integreret model til belysning af temasektionen i spanske og danske sætninger med henblik på en kontrastiv analyse af fagsproglige tekster* (ARK 47; 129 s.), *Henning Nølle: Polyfoni. En sprogteoretisk indføring* (ARK 48; 70 s.), *Tekstlingvistiske perspektiver i erhvervsproglig forskning* (ARK 50; 125 s.; 7 indlæg fra et forskningsseminar 25.- 26. maj 1989), *Kirsten Haastrup: Lexical Inferencing Procedures or Talking about Words. A Book about Receptive Procedures in Foreign Language Learning with Special Reference to English.* Bind 1-2 (Ark 51; 434 + 216 A4-s. + appendikser; disputats). *HGJ*

Bergenholtz, Henning: Frekvensordbog baseret på danske romaner, ugeblade og aviser 1987-1988. Udgivet af Handelshøjskolen i Århus, Århus 1989. 2 bind, 1615 s. Distr.: Handelshøjskolen i Århus, Fuglesangs Allé 4, DK-8210 Århus V.

Denne frekvensordbog er baseret på en samling af tekster fra årene 1987 og 1988 på i alt 2 mio. løbende ord. Halvdelen af teksterne er fra romaner og noveller, en fjerdedel henholdsvis fra aviser og ugeblade. Hyppigheden af ord og ordformer

er ordnet i to lister: en alfabetisk liste som angiver hyppigheden i det samlede korpus og i de enkelte tekstarter, samt en liste sorteret efter hyppighed. Korpusset vil blive udbygget med tilsvarende korpus for årene 1989, 1990 og 1991. Udvalgelsen af teksterne og opbygningen af korpusserne er beskrevet af *H. Bergenholtz* i »DK88: Et korpus for dansk almen-sprog» i tidsskriftet *Hermes* 1 -1988 (omtalt i *Sprog i Norden* 1989, s. 120). *PJ*

Danske Studier 1989. C.A. Reitzels Forlag, København 1989. 212 s.

Af bindets indhold kan der være grund til at nævne *Mikael Køneke*: Søvnbesvær og sovepiller. Om substantiviske komposita, og en række indgående anmeldelser af litteratur om dansk sprog (*Bogstav og Lyd, Håndbog i Nudansk, Dansk-dansk Ordbog, Sproget her og nu*). *EB*

Engberg-Pedersen, Elisabeth m.fl. (red.): Anvendt sprogvidenskab. Museum Tusulanums Forlag, Københavns Universitet 1990. 224 s.

Bogen er tilegnet Henning Spang-Hanssen i anledning af hans afgang som professor i anvendt og matematisk lingvistik ved Københavns Universitet. Gennem en række artikler inden for emnerne datamatisk lingvistik, fremmedsprogspædagogik og sproglig rådgivning giver bogen et bredt indtryk af den sprogforskning som Henning Spang-Hanssen har været en foregangsmand for i Danmark: anvendt sprogvidenskab. *EB*

Forskningsprofiler udgivet af Selskab for Nordisk Filologi. Redigeret af Bente Holmberg, Britta Olrik Frederiksen og Hanne Ruus. Gyldendal, København 1989. 246 s.

Med disse forskningsprofiler er det 3. gang Selskab for Nordisk Filologi fejrer sit jubilæum med en bogudgivelse, som er en slags statusrapport for faget nordisk filologi. Den første fra 1937 var publiceringen af en foredragsrække om hovedpersonerne i forrige århundredes modersmålsforskning med titlen *Fra Rask til Wimmer*, den næste fra 1965 havde titlen *Det danske sprogs udforskning i det 20. århundrede*. Den

nu foreliggende 75-års jubilæumsbog er en publicering af foredragene i jubilæumsserien med temaet «dansk sprog i talt og skreven form og udgivelser i bred forstand». Bogen indeholder følgende artikler: *Bent Jørgensen*: Sted- og personnavneudgivelser, *Poul Lindegård Hjorth*: Leksikografi, *Jørn Lund*: Dansk talesprog, variation og usus, *Hans Basbøll*: Dansk talesprog, systembeskrivelser. Dansk fonologi i de sidste femogtyve år, *Erik Hansen*: Dansk grammatik, *Peter Harms Larsen og Niels Erik Wille*: De to musketerer — tyve år efter. Om pragmatik og pragmatisk analyse, med to illustrerende cases: Fiktion og faktion, *Thorkil Damsgaard Olsen*: Literacy i Danmark omkring år 1200. Saxos og landskabslovenes vidnesbyrd, *Helle Jensen*: Om udgivelse af vestnordiske tekster, *John Kousgård Sørensen*: Om udgivelse af ældre danske tekster, *Flemming Lundgreen-Nielsen*: Udgaver af efterreformatoriske danske tekster. Alle artikler afsluttes med særdeles fyldige litteraturhenvisninger. *PJ*

Fransen, Bertel: *Retskrivningsregler. Håndbog til brug i folkeskolen*. Forlaget didactica, Hvidovre 1989. 51 s.

Størstedelen af bogen udgøres af en forkortet og forenklet udgave af Retskrivningsreglerne i Dansk Sprognævns *Retskrivningsordbog* fra 1986. Sidst i bogen er der desuden en kort og klar vejledning i brugen af Retskrivningsordbogen. Som undertitlen siger, er *Retskrivningsregler* beregnet for folkeskolen. Den vil dog også kunne bruges af andre der har brug for hurtig og ikke alt for detaljeret hjælp inden for et af de områder der er omfattet af de officielle retskrivningsregler. For brugere der ønsker mere indgående besked, er der efter de enkelte emner henvist til de relevante paragraffer i Retskrivningsordbogen.

I tilknytning til bogen har forfatteren på samme forlag udsendt et øvehæfte med tilhørende facitliste: *Retskrivningsregler. Opgaver og øvelser* (1989, 48 s.). *HGJ*

Frederiksen, Bodil: *Aktivt dansk for svensktalende*. Nordisk Ministerråd, København 1989. 157 s.

Bogen består af fem kapitler: Forstå dansk, Tal dansk, Skriv dansk, Lyt til dansk og Noget om Danmark. Det er hensigten med bogen at svenskere med den i hånden hurtigt skal kunne lære de vigtigste forskelle mellem dansk og svensk. Der er mange opgaver, og der er afsat plads i selve bogen til besvarelse af opgaverne. *EB*

Hansen, Erik: Formaliteter. 4 livsvigtige sprogs spørgsmål. Dansk lærerforening, København 1989. 43 s.

Hæftet indgår i Dansk lærerforeningens serie «Dansk Sprog» (se nærmere under Tøgeby). De «4 livsvigtige sprogs spørgsmål» der behandles i hæftet, er: nye ord i dansk, ortografi, sprogrigtighed, let og svært sprog. Inden for hvert af emnerne trækkes hovedproblemerne frem, og der gives forslag til måder de kan behandles på i undervisningen. Hæftet, der udelukkende er beregnet for læreren, giver desuden undervejs i fremstillingen en lang række henvisninger til uddybende behandlinger af de valgte emner. Som tekstbilag indeholder hæftet bl.a. prøver fra puristiske ordbøger og avisindlæg fra debatten om den danske retskrivningsreform i 1948. *HGJ*

Heltberg, Eva og Jørn Lund: Sprog i dansk — en håndbog. Gyldendal, København 1989. 231 s.

Bogen er tænkt som en introduktionsbog til den sproglige side af faget dansk i gymnasiet og hf. Emner som sproghistorie, lokalsprog, storbyprog, sprog i Norden, sprog og norm, samtale og tekst, sprogbrug og sprogsystem skal stimulere elevernes interesse, og desuden får de med kapitlerne Stavning og Mini-grammatik et værktøj til egen tekstproduktion. Bagerst i bogen er der en litteraturlise og et stikordsregister.

Bogen vil utvivlsomt også være nyttig på lærerseminarier i de andre nordiske lande. *EB*

Hermes. Tidsskrift for Sprogforskning. 2-1989. Redigeret af Henning Bergenholtz m.fl. Udgivet af Det Erhvervs sproglige Fakultet, Handelshøjskolen i Århus. 1989. 220 s. Distr.: Hermes, Handelshøjskolen i Århus, Fuglesangs Allé 4, DK-8210 Århus V.

Dette nummer indeholder et synspunkt af undervisningsminister Bertel Haarder og 15 bidrag, herunder 4 anmeldelser. Her kan nævnes *Sandro Nielsen*: Kritisk oversigt over engelske og danske juridiske ordbøger, *Ruth M.E. Feil og Bo Laursen*: Strukturel semantik og formel leksikalsk repræsentation, *Hans-Peder Kromann*: Opgaver og problemstillinger for dansk fagsprogsforskning, *Hans Kristian Mikkelsen*: Two new Bibliographies about special language research, *Per Anker Jensen, Finn Sørensen, Carl Vikner*: Data, Corpora, and Linguistic Research. *PJ*

Jarvad, Pia: *Danskernes nye ordforråd*. Artikel s. 441-453 i *Dagligliv i Danmark i vor tid, bind 2: Arbejde og fritid*. Redigeret af Georg Nellemann, Iørn Piø og Birgit Vorre. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, København 1989. 518 s.

Artiklen beskriver ændringerne i ordforrådet fra efterkrigstiden til i dag. Der er afsnit om dansk orddannelse, påvirkningen fra engelsk og fra andre sprog, forkortelser, forstærkerord, forskydninger i ordforrådet, og i slutningen af bogen er der knap tre siders litteraturhenvisninger til dette kapitel i bogen og til de to kapitler af samme forfatter i bind I af *Dagligliv i Danmark i vor tid* (omtalt i *Sprog i Norden* 1989, s. 121). *PJ*

Jensen, Leif Becker: *Godt ord igen. Om samtals forudsætninger og problemer*. Teknisk Forlag, København 1989. 154 s.

Bogen handler om de forudsætninger der ligger skjult under samtals overflade, og forfatterens erklærede hensigt er at gøre læseren til en bedre samtalepartner. Forudsætningerne er samlet i seks kapitler under betegnelserne perspektivproblemet, referenceproblemet, definitionsproblemet, relationsproblemet, situationsproblemet og positionsproblemet, og til hvert kapitel er der øvelsesopgaver. *EB*

Juridisk Grundbog 3. Dommen — Sproget. 4. udgave. Redigeret af W.E. von Eyben. Jurist- og Økonomforbundets Forlag 1989. 205 s.

4. udgave af denne juridiske grundbog indeholder som de tidligere udgaver et kapitel med titlen: «Juridisk stil og sprogbrug» af W.E. von Eyben. I forordet til bogen fremgår det at Erik Wassard har medvirket til revisionen af kapitlet. Kapitlet er blevet udvidet og revideret, og forfatteren mener at de seneste års kritik af den unødigt komplicerede stil i lovsproget har båret frugt. I de afsluttende bemærkninger nævnes det således at der er sket ændringer i retssproget. Kapitlet er særdeles fyldigt med hensyn til litteraturhenvisninger, og disse er ført op til dato. *PJ*

Kock, Christian og Birthe Tandrup: Skriv kreativt. Skriftlig fremstilling: sagprosa/fiktion. Gyldendal, København 1989. 200 s.

Som det fremgår af bogens undertitel, drejer den sig om skriftlig fremstilling af såvel sagprosattekster som kreative (fiktive, litterære) tekster. Når skrivning af kreative tekster indtager en mere fremtrædende plads i denne bog end det er sædvanligt i bøger om skriftlig fremstilling, skyldes det at mange af virkemidlerne i kreative tekster også hører hjemme i sagprosa og efter forfatternes mening med fordel kan udnyttes mere der. Bogens hovedkapitler har overskrifterne «Skriveprocessen», «Tekstens byggeklodser» og «Tekstens virkemidler». Heri gives der bl.a. vejledning mht. argumentation, sammenligning, billedsprog, synsvinkel, mundtlighed, afsnitsinddeling og tegnsætning. Sidst i bogen er der et kortfattet praktisk afsnit om citat- og referatteknik.

Bogen er først og fremmest beregnet til brug i danskundervisningen i gymnasiet og på hf, men vil også kunne bruges med udbytte på højere undervisningstrin. *HGJ*

Kunøe, Mette og Erik Vive Larsen (udg.): 2. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog. Aarhus Universitet, Århus 1989. 296 s.

Rapporten fra det andet møde om «danskans beskrivning», afholdt af Institut for Nordisk Sprog og Litteratur, Aarhus Universitet i oktober 1988, indeholder i alt 24 bidrag fra mødet. Af bidragene kan nævnes *Else Bojsen*: Sprognæv-

nets telefonrådgivning, *Anne Duekilde*: Fraseologiske enheder bestående af småord, *Lars Heltoft*: Talesprog og sætningsskema, *Tore Kristiansen*: Sprogholdninger i praksis, *Erik Vive Larsen*: Genstand, hensyn eller forhold - indirekte objekt, en besværlig grammatisk relation, *Inge Lise Pederesen*: Under vejr med københavnsk. En situationsrapport fra Projekt Bysociolingvistik, *Knud Sørensen*: Om 'indirekte' anglicismer. *EB*

Lund, Jørn: *Okay? Amerikansk påvirkning af dansk sprog*. Dansk lærerforeningen, København 1989. 32 s.

Hæftet indgår i Dansk lærerforeningens serie «Dansk Sprog» (se nærmere under Tøgeby). Hæftet beskriver i fire kapitler den amerikansk/engelske påvirkning af det danske sprog. I første kapitel gives et historisk rids over andre sprogs påvirkning af dansk, hvorefter lånene beskrives i emnegrupper som sport, tøj, edb og ud fra typer af lån og tilpasningen af lånene. Der afsluttes med nogle synspunkter på fremtiden. Hæftet indeholder en række illustrerende opgaver. *PJ*

Magid, Nonni: *Sprogets spilleregler — håndbog i skriftlig fremstilling*. Gyldendal, København 1988. 110 s.

Hovedvægten i denne bog ligger på de mere håndværksmæssige formelle færdigheder i forbindelse med grammatisk analyse og skriftlig fremstilling. Den giver bl.a. vejledning mht. tegnsætning, orddeling, r-problemer, *nogen* eller *nogle*, talesprog/skriftsprog, abstrakt/konkret og disposition. Sidste halvdel af bogen, der er beregnet for gymnasiet og hf, består af opgaver. *HGJ*

Mål & Mæle. 12. årgang, nr. 4. Redigeret af Erik Hansen, Ole Tøgeby og Carsten Elbro. G.E.C. Gad, København 1989. 32 s.

Dette nummer indeholder — ud over spørgebrevkassen — to artikler om førnutidskonstruktionen «Det havde jeg ikke haft behovet», en konstruktion som omtales i *Mål & Mæle* i 12. årgang nr. 2, 1988 (omtalt i *Sprog i Norden* 1989, s. 122) ud fra en dialektologisk synsvinkel. Det drejer sig om *Otto Glismann*: Jeg har haft gjort det, og *Peter Harder*: Om fortid

og førfortid. *Lars Brink* kritiserer i «Mennesker mødes — menneskene overlever» at Retskrivningsordbogen fra 1986 siger god for flertalsformen *menneskerne* ved siden af den gamle *menneskene*. Desuden indeholder nummeret artiklerne «Sprogsyn og maskinoversættelse» af *Hanne Fersøe* og *Hanne Ruus*, «Hvem var Viggo Brøndal?» af *Henrik Jørgensen* og *Frederik Stjernfelt*, og «Hvordan læser man et A?» af *Carsten Elbro*. PJ

Mål & Mæle. 13. årgang, nr. 1. Redigeret af Erik Hansen, Ole Tøgeby og Carsten Elbro. G.E.C. Gad, København 1989. 32 s.

Dette nummer indeholder — ud over spørgebrevkassen, som i dette nummer fylder 15 sider — artikler af *Lise Bostруп*: Dansk som fremmedsprog, *Erik Hansen*: Ret og rimeligt, *Thora Vinther*: Tak — et fattigt ord? og *Per Skar*: Det besværlige bogstav, hvor forfatteren giver en historisk beskrivelse af bogstavet j's omskiftelige tilværelse. PJ

Nissen, Gunnar: Hvordan kan ordet deles? Branner og Korch, København 1988. Upag. (ca. 300 s.).

Bogen indgår ligesom *Skal der komma?* (se nedenfor) i Gunnar Nissens serie af opslagsbøger (se evt. Sprog i Norden 1989, s. 123). Oprindeligt var der tale om ganske små bøger, men efterhånden som forfatteren har arbejdet sig gennem de forskellige emner, er omfanget af bøgerne vokset stærkt. Den foreliggende bog indeholder dels en indledning med generelle regler for ordeling ved linje skift, dels en omfattende alfabetisk liste over (ubøjede) appellativer og proprier. Ved de enkelte ord er alle tilladte orddele anført, ved *kriminalisere* således 8 forskellige muligheder og ved *parlamentarisme* hele 16. HGJ

Nissen, Gunnar: Skal der komma? Branner og Korch, København 1988. Upag. (ca. 350 s.).

Bogen indgår ligesom *Hvordan kan ordet deles?* (se ovenfor) i Gunnar Nissens serie af opslagsbøger. Den består som de øvrige bøger af en kort generel indledning og af en alfabetisk ordnet opslagsdel. Opslagsordene i den foreliggende bog

er først og fremmest ord og ordforbindelser der kan bruges som konjunktioner og adverbialer, men derudover også en del emneord (bydemåde, lydord, titler o.l.). Antallet af opslagsord er meget stort — bogen er forfatterens hidtil omfangsrigeste — og en stor del af dem af en sådan art at næppe mange ville vente at finde dem opført som problemord i en kommateringshåndbog. *HGJ*

Ord og Ordformer i Retskrivningsordbogen. EDB-læsbar version af Retskrivningsordbogen. 1989. Ligger på enten 5¼» eller 3½» diskette i MS-DOS format. Ordene er skrevet i IBM tegnsæt 2. Nærmere oplysning om forhandling mv. fås hos Dansk Sprogævn.

Denne edb-version adskiller sig fra den tidligere edb-version *Retskrivningsordbogen på edb* (omtalt i Sprog i Norden 1989, s. 115) og fra den trykte bog ved at være en ren ordliste. Foruden de ca. 60.000 opslagsord indeholder ordlisten alle de bøjningsformer der kan dannes ud fra oplysningerne i ordbogen, samt de ca. 5000 sammensætningseksempler der er med i ordbogen — i alt ca. 130.000 ord og ordformer. Ordlisten indeholder derimod ikke oplysninger om betydning, ordklasse og lign. Ordlisten er udarbejdet til brug for softwarehuse der udvikler fx tekstbehandlingsprogrammer, og til brug for firmaer, undervisningsinstitutioner og privatpersoner der ønsker en korrekt stavet ordliste over de almindeligste ord i dansk. *PJ*

SAML. Skrifter om Anvendt og Matematisk Lingvistik. Nr. 14. Redigeret af Bente Maegaard og Henning Spang-Hansen. Udgivet af Københavns Universitets Institut for Almen og Anvendt Sprogvidenskab. København 1989. 155 A4-s. Distr.: SAML, Institut for Almen og Anvendt Sprogvidenskab, Njalsgade 80, DK-2300 København S.

Af indholdet kan nævnes: *Hanne Fersø & Sabine Kirchmeier-Andersen*: Maskinoversættelse af simple paratagmer, *Søren Brunak & Benny Laustrup*: Linjedeling med et neutralt netværk, *Peter Molbæk Hansen*: Nogle svagheder ved toniveaumorfologien og *Margrethe Mondahl & Knud Anker*

Jensen: Regler og regelmæssighed. Elevers vidensforarbejdning i en oversættelsesopgave. *PJ*

SPRINT. Sproginstitutionernes tidsskrift. 1989, nr. 1-2. Udgivet af Handelshøjskolen i København. 66 s. + 66 s. Distr.: SPRINT, Handelshøjskolen i København, Dalgas Have 15, DK-2000 Frederiksberg.

Af særlig interesse er *Lars Henriksen*: Ordet sprogfejl er en sprogfejl — når det optræder i en sprogforskers mund (nr. 1). Derudover indeholder nr. 1 omtaler af nogle nyere bøger om dansk sprog (*Håndbog i Nudansk, Sproget her og nu, Baglænsordbogen*). *HGJ*

Sprog og Samfund. Nyt fra Modersmål-Selskabet. 7. årgang, 1989, nr. 1-4. 12 s. + 12 s. + 16 s. + 4 s. Redigeret af Rasmus Bjørgmose. Distr.: Kassereren, Hegnskroen 22, DK-2800 Lyngby.

Af årgangens indhold kan nævnes *Hans Jørgen Jensen*: Modersmålet i Danmarks Radio: Ny sprogpolitik, *Tom Høyer*: Et ekstra behov for at styrke identiteten gennem modersmålet, *Poul Hansen*: Ti års sprogdebat — og nogle resultater (alle i nr. 3 i anledning af Modersmål-Selskabets tiårsjubilæum). *EB*

Sproget i bevægelse. Modersmål-Selskabets Årbog 1989. C.A. Reitzels Forlag, København 1989. 114 s.

Årbogen indeholder 13 bidrag om bl.a. sproget i medierne, sproget i det politiske liv og sproget i offentlig forvaltning. *Allan Karker* har bidraget med artiklen Ortografisk perspektiv. Desuden indeholder bogen formanden, *Grethe Rostbølls* beretning til generalforsamlingen i 1989 og hendes tale, Dronningen og modersmålet, til Hendes Majestæt dronning Margrethe, der modtog Modersmål-Selskabets pris 1989. *EB*

SprogMagisteren. Konsulentfirmaet Bøje Larsen A/S, Korsgårdsvej 28, DK-2920 Charlottenlund (tlf.: 31 63 25 37). PC-program på diskette + skriftlig vejledning på 106 A5-s. Pris: 1985 dkr. ekskl. moms.

SprogMagisteren er et program der kan bruges til at kontrollere og forbedre en tekst man har skrevet i et tekstbehandlingsprogram på sin PC. Der er i modsætning til traditionelle tekstbehandlingshjælpemidler ikke tale om stavekontrol (SprogMagisteren har slet ikke noget stavekontrolprogram), men om sproglig rådgivning på højere tekstniveauer. Programmet sammenholder ens tekst med en genre man selv har valgt eller evt. selv har defineret, og foreslår på grundlag heraf forskellige ændringer mht. ordvalg, abstraktionsniveau, modtagerappel, jeg-du-balance, forvægt/bagvægt, sætningslængde mv. Det er her en svaghed ved programmet at man ikke har mulighed for at korrigere sin tekst samtidig med at den analyseres, men at man er nødt til at gøre notater på en udskrift og så føre sine ændringer ind i det elektroniske dokument når SprogMagisterens analyser er slut.

Den tilhørende skrevne vejledning fortæller åbent — og med en høj og stedvis noget anstrengende du-appel — hvad der ligger til grund for programmets vurderinger og anvisninger og gør det på den måde muligt for brugeren at kikke sin elektroniske sprogvejleder i kortene og vurdere hvilke råd det er rimeligt at rette sig efter, og hvilke man roligt kan se bort fra. I øvrigt er de råd som programmet giver når man lader den kontrollere ens tekster, som regel rimelige og fornuftige, og dem man ikke synes om, kan man blot lade være med at følge.

Sprogmagisteren virker alt i alt som et kompetent og ærligt arbejdsredskab, der formentlig vil kunne fungere som et nyttigt supplement til den eksisterende trykte litteratur på området. *HGJ*

Svensk-dansk/dansk-svensk ordbog. I serien Gads sribede ordbøger. G.E.C. Gads Forlag, København 1989. 822 s.

Danskerne har længe savnet en moderne svensk-dansk ordbog. En del af savnet er nu lindret med denne lille ordbog, som er på størrelse med en velvoksen salmebog. Det er dog lykkedes redaktøren, Anna Garde, at få hele 40.000 opslagsord med (dvs. ca. 20.000 hver vej). Begge ordbogens dele er beregnet for danskere, altså også den dansk-svenske del. Bag

i bogen er der en udførlig redegørelse for svensk sproglære ved Stig Örjan Ohlsson. *EB*

Togeby, Ole: Sprogsociologi. Samlesættet den lille sociolingvist. Dansk lærerforeningen, København 1989. 28 s.

Hæftet er det første i Dansk lærerforeningens serie «Dansk Sprog». Den består af hæfter der «lægger op til arbejdet med den sproglige dimension» i gymnasiet og på hf samt i handelsskolen og i folkeskolens ældste klasser. I 1989 er der foruden hæftet om sprogsociologi udsendt følgende hæfter: *John Edelsgaard Andersen: Sproghandlinger; Erik Hansen: Formaliteter og Jørn Lund: Okay?* (se disse).

Hæftet om sprogsociologi indeholder bl.a. afsnit om sproglig variation og om kønssprog og kønsroller. I et afsnit om metode gives der en kort instruktion i hvordan man i praksis udskriver tekstprøver fra bånd. Hæftet bygger til dels på forfatterens bog fra 1985, *Kvinder siger selvfølgelig mest — sagde manden* (omtalt i *Sprog i Norden* 1986, s. 125). *HGJ*

FINLAND

Av Jamima Löfström (JL) och Mikael Reuter (MR)

Cantell, Ilse, Hanna Lehti-Eklund, Leif Nyholm och Jouni Salokivi: Helsingforsslang nu — en skolenkät 1988. Meddelanden från Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet, B:12, Helsingfors 1989. 88 s. + 56 s. bilagor.

Det svenska slangspråket i Helsingfors har länge varit ett eftersatt område i språkforskningen, och flera generationers slang har förblivit odokumenterad. Det är därför glädjande att en forskningsgrupp vid Nordica i Helsingfors har gjort en undersökning av de slangord som dagens svenska skolelever i Helsingfors använder och känner till.

Slangen i Helsingfors är ett fascinerande språkligt fält, där huvudkomponenterna är en gammal blandning av finska och svenska och i någon mån ryska med nyare inslag av främst

engelska. Ett utmärkande drag är att i stor utsträckning samma slangord, med en viss morfologisk variation, används i finsk och finlandssvensk slang.

Undersökningen bygger på en skriftlig enkät bland elever i årskurs 9 i fyra skolor. Som utgångsord användes 94 ord representerande olika begrepp för vilka det av tradition finns många slangord. Dessutom gavs försökspersonerna möjlighet att associera fritt och ange slangord som inte motsvarade utgångsorden.

Resultatet är ett omfattande material som ger en bred bild av de slangord som förekommer bland dagens Helsingforssvenska skolungdomar.

Ett av de resultat som författarna framhåller är att riks-svenska (närmast stockholmska) slangord har stärkt sin ställning betydligt under de senaste decennierna. *Tjej, kille, grabb, kompis, polare, doxor, brallor, bärs* och *pippa* förekom knappast i det aktiva slangordsförrådet för 30 år sedan, men ligger nu alla högt på listan över frekventa slangord i respektive betydelsegrupp. Den viktigaste orsaken till detta är säkert ungdomslitteraturen och möjligheterna att se Sveriges TV, men projektledaren Leif Nyholm ser det också som ett tecken på stärkt svensk identitet bland de helsingforssvenska ungdomarna. *MR*

Folkmålsstudier 32. Meddelanden från Föreningen för nordisk filologi, Åbo 1989. 214 s.

Fjölårets nummer av *Folkmålsstudier* domineras av *Helena Solstrands* 85 sidor långa artikel om *finlandismerna i Fänrik Ståls sägner*. Artikeln ger en intressant bakgrund till dagens finlandssvenska särdrag och är på det sättet av både teoretiskt och praktiskt intresse för språkforskare och språkvårdare. Många av dagens kända finlandismer återfinns redan hos Runeberg, men flera av dem var ännu på hans tid allmänsvenska och användes också av hans samtida i Sverige.

Av de övriga artiklarna handlar flertalet om språkväxling och interferens av olika slag. *Pirkko Lilius* skriver om *språkval i den finlandssvenska litteraturen* och beskriver hur olika författare genom tiderna har använt olika metoder för att

återge språkanvändningen i en två- eller flerspråkig miljö. Ett liknande tema behandlas av *Erik Andersson* i artikeln *Språkmöte i finlandssvenska sjöfartsskildringar*. De frekventa — och delvis avsiktliga — finlandismerna och fennicismerna hos en modern tvåspråkig författare beskrivs av *Christina Melin* i uppsatsen *Marianne Backlén — författare på två språk*. *Arto Kirri* skriver i artikeln *Språk i språk* om språkväxling hos tre memoarförfattare — bland dem förre presidenten *J.K. Paasikivi*. Slutligen ingår en artikel av *Bengt Loman*, «*Aarne*» och *språkstriden*, som visar hur den begynnande språkstriden under slutet av 1800-talet återspeglas i litteraturen. MR

Zilliacus, Kurt: Skärgårdsnamn. Svenska litteratursällskapets skrifter nr 558, Helsingfors 1989. 252 s.

Finland har världens största skärgård, som består av flera tiotusental öar, holmar, skär och grund. Största delen av denna skärgård har under historisk tid bebotts av en svensk befolkning. I vissa områden finns det ett äldre skikt av ursprungligen finska ortnamn, men i övrigt har orterna i skärgården namngivits av den inflyttade svenska befolkningen eller senare tiders svenska inbyggare.

Det svenska ortnamnsförrådet i skärgården omfattar ca etthundratusen bevarade namn på holmar och skär, uddar och vikar, sund och fjärdar, stränder och fiskeplatser m.m. Skärgårdsnamnen utgör omkring en tredjedel av alla de svenska ortnamnen i Finland och bildar den egentliga specialiteten i det finlandssvenska ortnamnsförrådet.

I boken *Skärgårdsnamn* sammanfattar *Kurt Zilliacus* de allmänna resultaten av tjugo års systematisk utforskning av skärgårdsnamnen — ett forskningsarbete som han själv har lett vid det svenska namnarkivet i Finland, numera en del av byrån för svenska språket vid Forskningscentralen för de inhemska språken.

Med uppmärksamheten koncentrerad på de vanliga och typiska namnen beskriver författaren hur namnförråden på olika håll är uppbyggda och var de enskilda namntyperna förekommer.

I ett trettiotal inskjutna artiklar utreds speciella egenheter i namnförrådet och presenteras valda namn som exempel på hur ortnamn har uppkommit och skall uppfattas. Materialgenomgångarna sammanfattas i överblickar av hur olika slags namn brukar vara bildade och vad namngivarna vanligen har syftat på i sina benämningar. I slutet studeras de spår som äldre näringsliv och sjöfart har lämnat i skärgårdens namnförråd. Framställningen illustreras med över tvåhundra fotografier och kartutsnitt, en del av dem i färgtryck.

MR

Londen, Anne-Marie: Litterärt talspråk. Studier i Runar Schildts berättarteknik med särskild hänsyn till dialogen. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 557, humanistiska avhandlingar 3. Helsingfors 1989, 360 s.

Anne-Marie Londens doktorsavhandling är en tvåvetenskaplig analys av dialogen i Runar Schildts noveller. Londen visar att skriven dialog kan undersökas med samma metoder som autentiskt talspråk, och den skrivna dialogen undersöks här med utgångspunkt i modern narratologi och samtalsanalys. Frågor som diskuteras är bl.a. turtagning, preferensstruktur, ordval och förekomsten av talspråksmarkörer. I arbetet förs en fortlöpande diskussion om sambandet mellan litterär dialog och autentiska samtal. Enligt Londen finns det strukturella likheter mellan texttyperna. Den litterära dialogen följer t.ex. samma turtagningsprinciper som det genuina talade språket.

I materialet ingår 20 noveller av Schildt, av dem studeras fyra mera ingående. JL

ISLAND (1988—1989)

Av Baldur Jónsson (BJ) och Gunnlaugur Ingólfsson (GI)

Indriði Gíslason, Baldur Jónsson, Guðmundur B. Kristmundsson, Höskuldur Þráinsson. Mál og samfélag. Íðunn, Reykjavík 1988. 94 s. [Språk och samhälle]

Denna lilla bok är en av fyra böcker om språk och språkvård som utkom från Iðunn under året 1988 och som alla har någon anknytning till TV-kurser («fjarkennsla») som påbörjades samma år. Den första delen av *Mál og samfélag* är författad av Indriði Gíslason, professor vid Islands lärarhögskola. Den andra delen är ett avsnitt ur ett kommittébetänkande av samtliga fyra författare.

Betänkandet i fråga har tidigare publicerats som *Álitsgerð um málvöndun og framburðarkennslu í grunnskólum* (1986) och är vägledande vid språknormering. Dess tredje avsnitt, som handlar om språkvård och uttalsundervisning i grundskolan («Um málvöndun og framburðarkennslu í grunnskólum»), har medtagits med några smärre ändringar. Här behandlas huvudpunkterna och riktlinjerna i isländsk språkpolitik, uttalsnormering och språkvård.

Bokens första del handlar om språkbruk som kommunikation och relationerna mellan tanke och språk, olika språkanvändning i olika situationer, begreppen «register» och «stil», och slutligen finns det ett kapitel om språkbruk och dialekter.

BJ

Heimir Pálsson, Höskuldur Þráinsson. Um þýðingar. Iðunn, Reykjavík 1988. 128 s. [Om översättningar]

Denna bok har till syfte att vara vägledande för dem som tar sig för att översätta till isländska. Översättningar blir allt vanligare och viktigare, och målspråket blir ofta — i onödan — färgat av källspråket. Professionella översättare utgör redan en ganska stor grupp förutom en mängd andra som medvetet eller omedvetet översätter från främmande språk till isländska. Boken avser att bidra till att isländskan bevarar sin karaktär i den flod av utländska texter som översvämmar oss i form av översättningar. Boken är den första av sitt slag på isländska. *BJ*

Ásgeir S. Björnsson, Baldur Hafstað. «Eitt verð ég að segja þér . . .». Listin að segja sögu. Iðunn, Reykjavík 1988. 62 s.

Berättarkonsten har åtnjutit stort anseende på Island och har som bekant haft sina blomstringsperioder. Någon riktig

berättarskola har det dock knappast varit tal om, och många anser att den gamla konsten har försummats i det moderna samhället. Boken är avsedd att vara ett hjälpmedel för dem som vill lära sig något om konsten att berätta en historia eller «segja sögu» som det heter på isländska. Innehållet har anknytning till två ljudkassetter och ett TV-program, men boken har också ett värde som självständigt verk. *BJ*

Ingibjörg Axelsdóttir, Þórunn Blöndal. Handbók um ritun og frágang. Iðunn, Reykjavík 1988. 107 s. [Uppsats-skrivning]

Denna bok ger en vägledning om praktiska saker vid uppsatsskrivning, t.ex. om insamling av material, användandet av handböcker, ämnets strukturering, redigering av litteraturlista, korrekturläsning och allmänt praktiska skrivregler. Den fyller ett behov, eftersom isländska handböcker av detta slag är ytterst få. Ämnet fördelas på 10 kapitel. *BJ*

Baldur Jónsson (red.). Réttitunarorðabók handa grunnskólum. Rit Íslenskrar málnefndar 4. Námsgagnastofnun og Íslensk málnefnd, Reykjavík 1989. 144 s. [Rättskrivningsordbok för grundskolan]

De flesta isländska rättskrivningsordböcker som hittills publicerats har varit avsedda för skolorna. Det gäller också den bok som här omtalas, fastän den är nyttig för alla som skriver på isländska. Dessutom kan den säkert vara till gagn för utlänningar som lär sig isländska. Bland bokens omkring 14 700 uppslagsord finns det ca 2 000 person- och ortnamn. Den är rikligt illustrerad och innehåller en mängd inramade paradigm och andra böjningsuppgifter. Den ger en rad exempel på ordens praktiska användning, ett stort antal fraser och stående uttryck, upplysningar om många ords släktskapsförhållanden m.m. Boken har redigerats på Íslensk málstöð, språknämndens sekretariat, och tekniskt utarbetats där från en databas med hjälp av ett särskilt programsystem.

Trots Islands långa litterära tradition och språkvårdsintresse har det aldrig publicerats en omfattande isländsk ordlista i normgivande syfte eller en större rättskrivningsordbok. Ís-

lensk málnefnd (Isländska språknämnden) har enligt lag sedan 1985 uppgiften att sammanställa en sådan ordbok. *Rétt-ritunarorðabók handa grunnskólum* kan vara ett steg mot det målet. *GI*

Ásgeir Blöndal Magnússon. Íslensk orðsifjabók. Orðabók Háskólans, Reykjavík 1989. 1231 s. [Isländsk etymologisk ordbok]

Detta är den första isländska etymologiska ordboken som författats på isländska. Författaren, Ásgeir Blöndal Magnússon (1909—1987), var största delen av sitt liv redaktör vid universitetets historiska ordbok i Reykjavík (Orðabók Háskólans) och avslutade sin karriär som ordbokschef 1978—1979. På fritiden ägnade han sig åt etymologier, och denna bok är resultatet av hans intresse och energi. Boken slutredigerades av hans medarbetare vid Orðabók Háskólans. Den innehåller ca 25 000 uppslagsord från gammal och ny tid med uppgifter om motsvarande eller närbesläktade ord i andra språk. De ord som inte förekommer i medeltida källor markeras med en tidsbeteckning, t.ex. «(17. öld)» ((1600-talet)), som anger dateringen av ordets första belägg. Om sista belägg finns det däremot inga uppgifter. Boken präglas av författarens intresse för sällsynta ord med begränsad utbredning i tid eller rum. Uråldriga och regionala ord är slående, inte minst ord av främmande ursprung. Moderna nybildningar, som i allmänhet är genomskinliga eller lättare att anknyta till inhemska ordstammar, saknas däremot ofta. Enligt författarens förord har han medvetet undvikit vad han kallar det mycket specialiserade ordförrådet («mjög sérfræðilegt orðafar»). Några sådana ord finns ändå med, t.ex. *dif(f)ra* (d. differere) och *tegra* (d. integrere) ur matematiken. Däremot saknas de inhemska motsvarigheterna *deilda* och *heilda*. Inte heller har högre frekventa avledningar ur allmänspråket, såsom *hreyfill* och *tölva*, tagits med, däremot främmande ord liksom det numera sällsynta *teknik* och slangord med begränsad utbredning som t.ex. *töff*. En hel del av uppslagsorden ligger utanför det som man brukar kalla isländskt ordförråd, t.ex. *taël*, *t(h)eater*, *thesaurus*. *BJ*

Málrækt 1989. Skýrsla verkefnisstjórnar. Menntamálaráðuneytið, Reykjavík 1989. 57 s. [Sprákvård 1989]

Menntamálaráðuneytið (Kulturdepartementet) har publicerat en rapport om «Málrækt 1989» (Sprákvård 1989). Det är benämningen på en språkvårdsaktion som på kulturministerns initiativ startade i februari—mars 1989 och varade till den 1 december. Rapporten i sin tur är sammanställd av projektstyrelsen. Åtgärderna hade tredubbelt syfte: 1) att stärka den språkvård som redan fanns; 2) att i skolor och massmedier agera för större respekt för modersmålet; 3) att verka för lagförändringar och projekt inom språkvården. Rapporten innehåller närmast en översikt över den språkvård, i vid mening, som bedrivs på Island samt bedömningar av läget.

BJ

NORGE

Av Ståle Løland (SL) og Svein Nestor (SN)

Blakar, Rolf Mikkel: Språk er makt. Pax forlag 1989. 219 s.

Dette er den femte reviderte utgaven av den klassiske boka, som kom ut første gang i 1973. Boka er vesentlig omarbeidet i forhold til tidligere utgaver. Innledningen er helt nyskrevet. Den fungerer som en veiviser for nye lesere, samtidig som tidsavstanden til den første utgaven gjør det mulig å analysere og måle utviklingen i disse årene. Dessuten er det et nytt kapittel som setter språk/makt-analysene mer eksplisitt inn i en kommunikasjonsteoretisk ramme. Dette kapitlet gir også en oppsummering av debatten om språk og makt, og gjennomgår kritisk enkelte sider ved den første utgaven av boka. Men grunntaken i boka er fortsatt den samme: Språket er ikke et nøytralt middel til samhandling mellom folk, det er like mye et sosialt maktmiddel som på forskjellige måter griper inn i vårt daglige liv. Forfatteren viser at språkbruken i samtaler, massemedier, reklame osv. avspeiler og uttrykker ulike interesser og perspektiver. Han analyserer også de språklige makt- og virkemidlene, og gir det teoretiske grunnlaget for at språk

nødvendigvis er makt. Rolf Mikkell Blakar er i dag professor ved Psykologisk institutt ved Universitetet i Oslo. *SL*

Fallenstein, Robert og Tor Jan Ropeid (red.): Sprachpflege in europäischen Ländern. Schriften des Germanistischen Instituts der Universität Bergen. Bd. 11. Bergen 1989. 129 s.

Heftet inneholder foredrag som ble holdt på et symposium i Bergen i desember 1988 om språkrøkt i europeiske land. Del 1 tar opp det arbeidet som blir drevet av nasjonale språkrøktorganer i Nederland, Vest-Tyskland og Frankrike. *Egil Pettersen* skriver om «Die Normierungsarbeit des Norwegischen Sprachrats (Norsk språkråd)». Del 2 tar opp forskjellige sider ved internasjonal språkrøkt når det gjelder tysk og fransk. Dessuten skriver *Allan Karker* om «Language Planning Cooperation in Scandinavia». I en avsluttende del skriver *Johan Myking* om «Cultural Policy or Specialized Communication? Norwegian Oil Terminology in the Eighties» og *Lars S. Vikør* om «Vocabulary Problems in Nynorsk: Purism or Liberalism?» *SL*

Festskrift til Finn Hødnebo 29. desember 1989. Novus 1989. 325 s.

Dette festskriftet inneheld artiklar om emne frå norrøn filologi, runologi, eldre norsk språkhistorie og leksikografi, og også ein bibliografi over arbeida til Hødnebo. *SN*

Flydal, Leiv: Språket. Struktur og samfunn. Utvalg og redaksjon ved Arne Halvorsen og Geirr Wiggen. Bind 1, bind 2. Novus 1989. Til saman 588 s.

Dette verket i to band inneheld arbeid av ein av dei fremste romanistane Noreg har hatt i etterkrigstida. Artiklane femner vidt — frå allmenn målvitskap og romansk målvitskap til norsk mål og målstrid. Også ein artikkel om skjønnlitteratur og språkkunst er teken med. Utgjevarane meiner at Flydal var ein framifrå lingvist, som har vori altfor lite kjend i Noreg og Norden.

Av artiklane om norsk mål kan vi nemne *Språkteikn og symbol i manns tale til øyk*, *Nokre merknader om trykksterke*

kortstavingar i moderne austnorsk og Eit sosialt problem: Genuskonflikten i dansk-norsk. Av dei språkpolitiske bidraga nemner vi *La arbeidsfolks språk bli einaste riksmål i landet — så blir det norsk.* SN

Foredrag fra kurset Språket i lover og annet regelverk 20.—21. februar 1989, revidert utgave. Redigert av Finn-Erik Vinje. Arbeids- og administrasjonsdepartementet 1989. 134 s.

Målet med kurset var å bu norskfilologar på arbeid med å forbetra og forenkla språket i lover og anna regelverk. Professor Finn-Erik Vinje har i fleire år vori språkrådgjevar for lovavdelinga i Justisdepartementet, og foredraget hans hadde tittelen *Moderne norsk lovspråk og annen juristprosa.* Eit anna lengre foredrag var *Rettspråket — tradisjon, påvirkning, forståelse og egenart* av Dag Gundersen. SN

Helleve, Dag, Ragnar Hovland, Per Olav Kaldestad (red.): Skrivestadier. Landslaget for norskundervisning/Cappelen 1989. 142 s.

I denne boka forteller 26 skjønnlitterære forfattere om arbeidet sitt med en eller flere tekster. Skriveprosessen blir fulgt gjennom ulike versjoner fra skisse til ferdig produkt, og forfatterne gjør greie for vurderinger og valg de har stått overfor underveis. SL

Jahr, Ernst Håkon og Ove Lorentz (red.): Syntaks, Syntax. Studier i norsk språkvitenskap 4. Novus 1989. 418 s.

Dette bandet er ei oppfølging av dei tre banda *Fonologi, Prosodi* og *Morfologi*, som er gjevne ut i tida 1981 til 1985. I dette bandet er det samla 22 artiklar av i alt 19 forskarar, og tidsramma er frå 1847 til 1988.

Verket frå 1847 er *Et Par Puncter af Modersmålets Grammatik. (Indledning)* av den kjende språkmannen Knud Knudsen. Professor Valerij Berkov ved universitetet i Leningrad er med som einaste utlending med artikkelen *Tempusforskying i norsk* (1970). Av dei heilt nye arbeida nemner vi *Partisippkongruens, A²argumenter og hv-flytting* frå 1988 av Kirsti Koch Christensen og Lars Hellan: *Reference to the thematic*

roles in rules of anaphora in Norwegian. Eit særs nyttig bidrag er Bibliografi over norsk syntaks, som er på 28 sider. *SN*

Jahr, Ernst Håkon: Utsyn over norsk språkhistorie etter 1814. Novus Forlag 1989. 95 s.

Boka er en revidert og utvidet utgave av kapitlet «Språkutviklinga etter 1814: språkstrid og språkplanlegging» i det første bindet av verket *Vårt eget språk* (Aschehoug 1987, anmeldt i *Språk i Norden* 1988, s. 115). Framstillingen går fram til 1981, det året Stortinget enstemmig vedtok den nye «liberaliserte» bokmålsrettskrivningen. I en personlig form gir forfatteren en oversikt over de viktigste trekkene i norsk språkutvikling og språkpolitikk i moderne tid. Boka er lettlest og passer godt for dem som vil ha en innføring i norske språkforhold. Den vil også være nyttig som lærebok i den videregående skolen og på lærerhøgskolene. *SL*

Johnsen, Egil Børre: Den skjulte litteraturen. En bok om lærebøker. Universitetsforlaget 1989. 117 s.

Boka tar opp lærebøkernes rolle i skole og samfunn: læreboka som kulturtradisjon, læreboka som pedagogisk instrument og læreboka som litterær sjanger. Forfatteren etterlyser større oppmerksomhet omkring denne litteraturen, som er så viktig fordi den utgjør hoveddelen av lesestoffet til barn og ungdom. Også språklig har den stor betydning. Gjennom analyser viser forfatteren at språket i lærebøkene ofte er nøytralt, abstrakt og kjedelig, og i mange tilfeller uforståelig for elevene. Han ønsker at læreboktekster skal bli et forskningsfelt der litteratur- og språkforskere skal samarbeide med spesialister i vedkommende fag, med pedagoger, sosiolingvister og språkpsykologer. *SL*

Longum, Leif: «Norsk» som forsknings- og studiefag. Landslaget for norskundervisning/Cappelen 1989. 181 s.

De åtte artiklene i denne samlingen tar opp universitetets morsmålsfag og forholdet mellom studie- og skolefag og de to forskningsfagene nordisk litteratur og språk. Forfatteren ønsker å stimulere interessen for faghistorie og fagdidaktikk,

og forsøker å se undervisningen i norsk språk og litteratur i et helhetsperspektiv. Blant artiklene i samlingen vil vi nevne: Universitetets morsmålsfag: mellom forskning og skole; Fagdebatt og fagfornyelse. Et kritisk søkelys på den språkvitenskapelige tradisjonen i Norge; Språkforskning og språkstrid. Omkring tre språkprofessoriltsetninger 1885—1916: Moltke Moe — Marius Hægstad — Didrik Arup Seip. Dessuten er det artikler om brytninger og nyorientering i norsk litteraturforskning i 1950-årene og en artikkel om å skrive lærebøker. Boka henvender seg i første rekke til lærere som underviser i norsk språk og litteratur ved universiteter og høyskoler, men kan også leses med utbytte av studenter og lærere i det ordinære skoleverket. *SL*

Lødrup, Helge: Norske hypotagmer. En LFG-beskrivelse av ikke-verbale hypotagmer. Novus 1989. 303 sider.

Denne boka er ei lett revidert utgåve av den doktoravhandlinga som Lødrup disputerte på i 1988. I boka blir det gitt mest rom til substantiviske og adjektiviske hypotagme, som har dei største syntaktiske moglegheitene.

Ramma for framstillinga er leksikalsk-funksjonell grammatikk, LFG. Den modellen som er nytta i avhandlinga, er ein noko modifisert versjon av LFG. LFG er ein modell som skil seg frå andre former for generativ grammatikk ved at han legg meir vekt på grammatiske eigenskapar ved einskildleksem og på syntaktiske funksjonar. *SN*

Nordlyd. Tromsø University Working Papers on Language & Linguistics. No. 15. Institutt for språk og litteratur. Universitetet i Tromsø 1989. 145 s.

Heftet inneholder foredrag som ble holdt på et seminar om «Nordnorsk språk og identitet» 2. mai 1989. Temaer for seminaret var nordnorsk navnegransking og språkkontakt i Nord-Skandinavia. Blant artiklene vil vi nevne *Peter Trudgill: Language Contact and Simplification*, *Bente Martinussen: Språkskiftet fra 1800-tallet*, *Mats Thelander: Språk- og dialektkontakt i Nord-Sverige.* *SL*

Norsk lingvistisk tidsskrift. 1 og 2 1989. Redaktør: Ernst Håkon Jahr. Novus Forlag 1989. 208 s.

De to heftene inneholder disse artiklene: *Kjell Ivar Vannebo*: Rekonstruerende perfektum, *Thomas Hoel*: Tonemer i Lavangen kommune i Troms, *Henning Howlid Wærp*: Om språket i tegneseriene: Kræsh BANG HYYL, eller avansert språkbruk med krav til leseren?, *Janne Bondi Johannessen*: Klitika — en avgrensning, *Helge Lødrup*: A note on compounds and subcategorization, *Astri Heen Wold*: Muntlig og skriftlig språk. Argumenter mot en dikotomisering. Dessuten inneholder heftene bokanmeldelser, minneomtaler om Elisabeth Ingram og Bernt Fossetøl (hefte 1) og et oversyn over språklige hovedfagsoppgaver og doktoravhandlinger 1988 (hefte 2). *SL*

Norskraft. Arbeidsskrift for nordisk språk og litteratur. Universitetet i Oslo. Nr. 60 1989.

Inneholder disse artiklene: *Helge Lødrup*: Semantiske roller i formell grammatikk. Indirekte objekter i LFG, *Arne Torp*: Om kong Christian, keiser Napoleon, Ivar Aasen og det norske språket i dag (om norsk språkutvikling fra «danske-tiden» og til i dag), *Kristian Emil Kristoffersen*: Morfologi og forklaringsmodellar, *Svein Sletten*: Strukturer i sportsstoff, *Torbjørge Slåtto*: Forsøk med talemålsbasert lese- og skriveopplæring i Noreg. *SL*

Ord og mål: Festskrift til Magne Rommetveit 4. oktober 1988, redigert av Olaf Almenningen og Oddrun Grønvik. Kringkastingsringen 1989.

Rommetveit har ei lang teneste som leksikograf attom seg, mellom anna har han utarbeidd den store Norsk landbruksordbok. Difor er det rimeleg at festskriftet, som inneheld artiklar av Rommetveit sjølv og av kollegaer og vener, legg hovudvekta på nynorsk leksikografi. Mellom artiklane i den bolken nemner me *Ord med førestavinga be- i nynorsk skriftmål. Språkleg frigjering eller ugras i mållåkeren?* av Olaf Almenningen, *Ordsamling i Nord-Noreg gjennom 300 år* av Tove Bull og *Kva ventar vi oss av Norsk ordbok* av Kjell

Venås. Den siste bolken i festskriftet heiter Om nynorsk som bruksmål, og frå han dreg me fram artiklane *Nynorsken i Stortinget* av Osmund Faremo og *Nynorsk — god arbeidsredskap for pressa* av Per Håland. *SN*

Roksvold, Thore: Retorikk for journalister. LNU/Cappelen 1989. 201 s.

Retorikk er eit ord som i moderne språkbruk ofte har ein negativ attåtklang: «Dette er berre retorikk,» seier vi om noko som vi ikkje kan ta heilt alvorleg. Derfor er det interessant at forfattaren, som er førsteamanuensis ved Norsk journalisthøgskole, meiner at det finst ein samanheng mellom den klassiske retorikken og den moderne kommunikasjonsvitskapen, ein samanheng som det rett nok ikkje er så lett å sjå for vanlege lesarar.

Kapitla i boka er ordna etter dei fem disiplinane i klassisk retorikk: *inventio*, som analyserer dei journalistiske stoffkriteria, *dispositio*, som presenterer ulike måtar å byggje opp ein artikkel på og avgrensar dei ulike journalistiske sjangrane, *elocutio* stiller opp seks krav til godt journalistspråk, *memoria* gjeld hugse- og notatteknikk og *actio* tek føre seg framføring og kroppsspråk. *SN*

Rygh, Karl: Bemerkninger om stedsnavnene i den søndre del af Helgeland. Innleiing om Karl Rygh ved Alfred Jakobsen. Redaksjon og forord ved Ernst Håkon Jahr. Novus 1989. 101 s.

Denne boka er eit nyopptrykk av eit grunnleggjande verk om nordnorsk namnegransking, som kom ut første gongen i 1871. Avhandlinga var i si tid den første vitskaplege undersøkinga av eit større nordnorsk stadnamnmateriale. Nyutgivinga er ein lekk i ei sterkare satsing på nordnorsk språkvitenskap. *SN*

Skriving i skolen 2. Halvårsskift for prosessorientert skrivepedagogikk. Redigert av Eva Bjørkvold og Sylvi Penne. Landslaget for norskundervisning/Cappelen 1989. 107 s.

Serien *Skriving i skolen* skal være et forum der lærere kan dele erfaringer med skriving og skriveopplæring i skolen. Artiklene i dette nummeret spenner over et vidt felt, men er

gruppert under tre temaer: 1. Skrivning som skoleutvikling, 2. Skrivning i alle fag, 3. Skrivning på nye spor. Boka gir et innblikk i den faglige fornyelsen og utviklingen som er på vei inn i norsk skole med utgangspunkt i prosessorientert skrivepedagogikk. *SL*

Språklig samling: 30. årgang. Nr. 1—3. Tidsskrift utgitt av Landslaget for språklig samling.

Inneholder blant annet disse artiklene: nr. 1: *Ernst Håkon Jahr*: Samnorskideologi og samnorskpolitikk i nyare norsk målsoge — fram til skipinga av Landslaget for språklig samling, *Roger Solberg*: Rettskrivningsvedtaket av 1981 i bokmål — bakgrunnen og forløpet, *Geirr Wiggen*: Norskfaget: lyspunkt og bekymringer, nr. 2: *Arne Torp*: Udanna øst-norsk — bare for riksmålsfolk?, nr. 3: *Pål Styrk Hansen*: «Hvor blei det av det radikale bokmålet?» *SL*

Spurkland, Terje: *Innføring i norrønt språk*. Universitetsforlaget 1989. 173 s.

Boka til Spurkland, som er stipendiat i runologi ved Universitetet i Oslo, er ei lærebok for grunnfagsstudentar i nordisk og lærarhøgskolestudentar. Det har lenge vori trong for ei synkron innføring i norrønt mål for desse gruppene.

Det er heilt sikkert nyttig med ei innføring med eit slikt grunnlag, men heller ikkje ho er utan problem. Forfattaren gjer greie for skiljet mellom synkroni og diakroni i innleiingskapittelet. Men der kjem også denne vedgåinga: «Man kan følgelig vanskelig slippe unna diakrone betraktninger hvor meget man enn legger vekt på et synkront aspekt i språkbeskrivelsen. Det er selvsagt mulig å være absolutt synkron, men språkbeskrivelse som sådan er ikke tjent med det. Poenget er at man hele tiden har klart for seg når man er synkron og når man er diakron.» *SN*

Trondheimsskrifter i anvendt språkvitenskap IV. Institutt for anvendt språkvitenskap, Universitetet i Trondheim 1988. 199 s.

Dette skriftet inneheld innlegg på eit seminar om skriftleg kommunikasjon og skrivepedagogikk. Desse emna er eit av tre hovudområde som instituttet arbeider med. Dei to andre

er norsk som andrespråk og førstespråklæring. Skriftet er nok retta mykje inn mot ein internasjonal lesarkrins, for berre to av artiklane er skrivne på norsk, alle dei andre på engelsk. Dei norske artiklane er *Lokal og global koherens i elevs skrivning* av Lars Sigfred Evensen og *Global og lokal koherens i elevproduserte resymeer* av Kjersti Fløttum. *SN*

Vagle, Wenche: Radiospråket — talt eller skrevet? Syntaktiske og pragmatiske tilnærminger i semiotisk perspektiv. Oslo-studier i språkvitenskap 6. Novus Forlag 1990. 271 s.

Boka er en hovedoppgave og gir en teoretisk-empirisk studie av radiospråket slik det kommer til uttrykk i to timers sending i programmene «God morgen Norge!» og Dagsnytt. Med utgangspunkt i tidligere skandinavisk forskning trekker forfatteren fram den store variasjonen i radiospråket, og radiospråkets tilknytning både til tale- og skriftspråk. Hun diskuterer hva som kan være grunnene til dette, og analyserer radiosituasjonens egenart. Boka drøfter også de journalistiske normene som ligger bak produksjon av radiotekster. *SL*

SVERIGE

Av Ulla Clausén, (UC), Birgitta Lindgren (BL) och Lena Moberg (LM)

Allén, Sture, Martin Gellerstam & Sven-Göran Malmgren: Orden speglar samhället. Forskningens frontlinjer. Allmänna förlaget 1989. 135 s.

Boken ingår i en serie populärvetenskapliga böcker och temat för just denna bok är ordförrådet som samhällsspegel. I det inledande kapitlet, «Ordförrådet som samhällsspegel», refereras teorier om huruvida samhället styr språket eller språket styr samhället. Övriga artiklar är «Hur många ord finns det i svenskan?», «Språklig reflexer av samhällstrender», «Om övertalande ord i riksdagspartiers språk», «Samhällets produktion av termer», «Om svenskan i översättningar från engelskan» och «Vad heter du?». *BL*

Brumark, Åsa: Blindness and the Context of Language Acquisition. MINS 31, Meddelanden från Institutionen för nor-

diska språk vid Stockholms universitet. 1989. Ak. avh. 227 s.

Avhandlingen handlar om hur barn under sina tre första år tillägnar sig språket och frigör sig från kontextuellt beroende och hur blindhet hos modern eller barnet påverkar denna utveckling. Undersökningen bygger på videoinspelningar och koncentreras till tre mor-barngrupper — en där både mor och barn var seende och två där antingen modern eller barnet var icke-seende. *BL*

Byrman, Gunilla: Graviditetsuttryck i svenskan. Lundastudier i nordisk språkvetenskap A 44. Lund University Press 1989. 252 s. Ak. avh.

Att en kvinna är med barn kan uttryckas på många olika sätt.

Denna doktorsavhandling tar upp över tusen svenska graviditetsuttryck, som presenteras i listform och analyseras ur olika synvinklar. Avhandlingen visar på de mönster som finns inom graviditetsterminologins referens, fraseologi och bildspråk. Vidare diskuteras graviditetsuttryckens variation i tid och rum. Slutligen redovisas också en undersökning av attityder till olika graviditetsuttryck som visar att somliga uppfattas som tilltalande, andra som fula och stötande. Föreställningar om vad som är förbjudet och vad som är tillåtet att säga bestämmer dessa attityder. *LM*

Ekberg, Lena: Gå till anfall och falla i sömn. En strukturell och funktionell beskrivning av abstrakta övergångsfraser. Lundastudier i nordisk språkvetenskap A 43. Lund University Press 1989. Ak. avh. 187 s.

Abstrakta övergångsfraser av typen «gå till anfall», «falla i sömn», «komma till insikt», «råka i panik» betecknar övergång från ett tillstånd till ett annat. Lexikalt är de likvärdiga med enkla ord och syntaktiskt fungerar de som enkla predikat.

I avhandlingen jämförs olika typer av abstrakta övergångsfraser med de motsvarande enkla orden. Det framgår att övergångsfraserna kan ändra intentionsbetydelsen, ändra eller framhäva en specifik aktionsart och ofta lättare än motsva-

rande predikat utelämna ett objektskomplement. Sålunda har de en funktionellt välmotiverad plats i språkssystemet. Om sedan denna plats skall sägas vara lexikonet eller syntaxen är en fråga som författaren inte kan besvara entydigt. UC

Etermedierna och språket. Rapport från en konferens på Sveriges Radio april 1989. Stockholm 1989. 50 s.

Skriften är en rapport från en konferens där språkvetare, radio- och tv-folk samt andra intresserade diskuterade svenskans utveckling i modern tid, språkliga normer och förstås språket i radio och tv, och dessa mediers särskilda ansvar för språket. BL

Hammermo, Olle: Språklig variation hos barn i grundskoleåldern. Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 24. 1989. Ak. avh. 164 s.

Denna doktorsavhandling är den första rapporten från projektet «Barnets språkliga identifikation», som bl.a. har som syfte att undersöka hur språklig och social medvetenhet utvecklas hos barn i skolåldern. Projektet är förlagt till Eskilstuna, vars språksociala situation bland vuxna tidigare kartlagts. I avhandlingen visas att variationerna i barnens språk är färre än i vuxenspråket, vilket skulle bero på att skolan medverkar till en utjämning av olikheter i språkbruket. UC

Moberg, Lena: Lågtyskt och svenskt i Stockholms medeltida tänkeböcker. Acta Academiae regiae Gustavi Adolphi LVIII. Uppsala 1989. Ak. avh. 288 s.

I denna avhandling belyses förutsättningarna för medelågtyskans inflytande på svenskan under medeltiden. Materialet är valda avsnitt i Stockholms medeltida tänkeböcker skrivna av stadsskrivaren Ingevald (1474 — 1487) och dennes efterträdare Helmik van Nörden (1487 — 1508). Av materialet drar författaren slutsatsen att Ingevald var infödd svensk medan Helmik hade tysk bakgrund. I avhandlingen visas att tvåspråkiga personer på samma sätt som Helmik van Nörden spelat en betydelsefull roll inte bara för överföringen av låg-

tyska ord, fraser och ordbildningsmönster utan också för den språkliga nybildningen. Vidare framhålls vilken betydelse Stockholm haft både som smältdegel för språkdrag från skilda håll och som spridningscentrum för språkliga nyheter. *UC*

Nilsson, Stig: Ordet som verktyg. Om allmänspråk och fackspråk från praktisk synpunkt. Bokförlaget Teknik & Data 1987. 200 s.

Boken består av ett urval av författarens språkspalter i tidskriften *Ny Teknik* och är alltså en uppföljare till «Teknikspråk — Språkteknik» från 1981. De frågor som behandlas är ingalunda begränsade till tekniskt språkbruk utan har allmänt intresse. *BL*

Nordistiken som vetenskap. Artiklar om ämnets historia, teorier och metoder. Red. Jan Svensson. 1988. 177 s.

I boken ingår följande uppsatser: *Jan Svensson: Nordistikens kunskapsintressen*, *Lars Wollin: Nordiska språk — Ett modernt 1800-talsämne?*, *Christer Platzack: Att forska i nordiska språk — problem, teorier och forskningstraditioner*, *Peter Cassirer: Reflexioner över proseminarieuppsatsen och begreppet vetenskaplighet*, *Hans Strand: Metodproblem i samband med kvantitativa stilstudier*, *Kjartan Ottósson: Den isländska språkhistoriens primärkällor och deras användning*, *Birgit Falck-Kjällquist: Ortnamnsforskning — vad är det?* Författarna är lärare och forskare i nordiska språk vid olika universitetsorter i Sverige. *BL*

Nysvenska studier 68, 1989. Tidskrift för svensk stil- och språkforskning. Almqvist & Wiksell International 1989. 187 s.

Boken innehåller bl.a. följande artiklar. *Leif Nyholm: «Ödmiukast til Protocollet».* (Författaren prövar två olika analysmetoder på en text: den ena bygger på den strukturalistiska modellen och den andra på den romerska retoriken); *Magnus Olsson: Om årtalsbenämningar.* (Författaren argumenterar mot det av språkvårdare rekommenderade «tjugohundratalet»); *Elzbieta Strzelecka: Svenska rumsliga verb-*

partiklar och deras polska motsvarigheter; *Elsie Wijk-Andersson*: Individuella reflexioner om generella betydelser. (Författaren behandlar valet mellan olika former av substantiv i generell betydelse, t.ex. bil är bra att ha — en bil är bra att ha — bilar är bra att ha — bilarna är bra att ha.) *BL*

Ortnamn. Namngivning och namnskick i kommunerna. Kommentus förlag 1989. 101 s.

Ortnamn är viktiga, inte bara för att vi skall kunna orientera oss rent geografiskt. De är också betydelsefulla för vår identitet i hembygden och historien. Denna bok är en handbok med upplysningar och råd om namngivning och vård av ortnamn, vari gatunamn inbegripes. Bakom boken står Svenska kommunförbundet samt andra myndigheter och organisationer med intresse för saken: Ortnamnsrådet, Lantmäteriverket, ortnamnsarkiven, Svenska språknämnden, Riksantikvarieämbetet och Kammarkollegiet. *BL*

Sjödoft, Inga-Liese: Med svenska som mål. Effekter av två undervisningsprogram. Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 23. 1989. Ak. avh. 163 s.

Syftet med undersökningen är att se vilken betydelse olika undervisningsprogram för tvåspråkig undervisning på låg- och mellanstadiet har för finska invandrarelevens språkutveckling i svenska och jämföra denna med den språkliga utvecklingen i samma ålder hos svenska barn med jämförbar social bakgrund. I undersökningen ingick 29 finska elever från en hemspråksklass (all undervisning på finska) och 20 finska elever i en svensk klass med två veckotimmars undervisning i modersmålet samt 20 svenska elever.

Bakgrunden till denna undersökning är motsättningarna inom tvåspråkighetsdebatten i Sverige under de två senaste decennierna. En riktning hävdar att invandrarbarn först måste undervisas på det egna modersmålet innan de kan få börja med svenska. De riskerar annars att bli «halvspråkiga». En annan riktning hävdar att barn mycket väl kan lära sig två språk samtidigt. Resultatet av denna undersökning visar att undervisningsmodellen (hemspråksklass och svensk klass)

inte har någon direkt samband med utvecklingen av skrivförmågan i skolan. De finskspråkiga eleverna från båda undervisningsgrupperna är i det närmaste helt jämförbara med de svenska eleverna. Inte heller har undervisningsmodellen varit avgörande för behärskningen av modersmålet — finska. *BL*

Skriva på kontor. Utgiven av Standardiseringskommissionen. Handbok 126. Utgåva 3. 1988.

Den tredje utgåvan ger består liksom den förra av en alfabetisk ordnad avdelning med råd och anvisningar för utformning och skrivning av olika slags dokument, en avdelning med svenska standarder (t.ex. landsbeteckningar) och en avdelning med exempel på olika slags dokument. *BL*

Skrivande. Rapport från ASLA:s nordiska symposium 1988. ASLA 2. ASLA c/o FUMS, Box 1834. 751 48 UPPSALA. 287 s.

Temat för detta symposium var skrivande och skrivundervisning. Under huvudrubrikerna «Textproduktion och textanalys», «Utvecklingsperspektiv på skrivförmågan», «Skrivandet i skolan» och «Skrivandet i yrkeslivet» finns uppsatser av sammanlagt 20 nordiska forskare. *BL*

SLÅ 89 — Tilltalande tal. Svenskläraryrkeförbundet 1989. 208 s.

Temat för boken är det talade språket. Bland de 22 bidragen kan följande nämnas: *Claes Christian Elert:* Förändringar i svenskt uttal under de senaste hundra åren; *Viveka Adelswärd:* Samtalsstilar. Några synpunter på det som inte sägs med ord; *Ylva Segnestrand:* Talförsening — en krokig väg till talbehärskning; *Bengt Liljestrand:* Talåtergivning i prosa; *Ulla-Britt Kotsinas:* Spaggesvenska och kebabspråk. Om svenskan hos andragenerationens invandrarbarn. *BL*

Språket i massmedierna. En antologi från Nordicom-Sverige. Redaktör Ulla Carlsson. Nordicom-nytt/Sverige 3-4/89. Nordiska dokumentationscentralen för masskommunikationsforskning. Statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet 1989. 162 s.

I skriften ingår följande uppsatser: *Hans Strand* Vad är massmediespråk; *Britt Hultén* Massmedieretorik; *Jan Svensson* Etermediernas nyhetsspråk; *Inga-Britt Lindblad* Nyhetstext i radio och TV; *Åke Jonsson* Språkvård i praktiken; *Birgitta Höijer* Språk, psykologi och reception av informativa program; *Eva Mårtensson* Offentliga privatsamtal — en modern massmediegenre; *Olle Findahl* Främmande språk via television över gränser; *Lars J Hultén* Reportaget och reportern; *Inger Lindstedt* Affektiva namn i sportspråket. Dessutom ingår en bibliografi över modern nordisk litteratur om massmediespråket. *BL*

Språkutveckling under skoltiden. Red. Carin Sandqvist & Ulf Teleman. Studentlitteratur 1989. 288 s.

I boken ingår följande uppsatser: *Ulf Teleman* Språkutveckling under skoltiden: ett problemfält; *Lars-Gunnar Andersson* Attityder till språk; *Gunilla Dahlberg* Språk och socialisation. Om barns sätt att skapa mening i tillvaron; *Kent Larsson* Språket, vetandet och inläringen; *Jan Einarsson* Skolsamtalets historia; *Jan Anward* Om form och funktion i språkutvecklingen; *Tor G Hultman* Skrivutvecklingen i pragmatiskt perspektiv; *Solveig Hammarbäck* Skrivutveckling — hinder och möjligheter för eleverna på gymnasieskolans yrkesinriktade linjer; *Åke Pettersson* Utvecklingslinjer och utvecklingskrafter i elevernas uppsatser; *Ingvar Lundberg* Språkutveckling och läsinläring; *Kerstin Nauclér* Hur utvecklas stavningsförmågan under skoltiden? *Birgitta Allard & Bo Sundblad* Skriva till sig själv — skriva till andra; *Cai Svensson* Litteraturläsningsförmågan och dess utveckling under skolåren; *Lars-Göran Malmgren* Den tidiga litteraturläsningen i ett utvecklingsperspektiv. *BL*

Strömquist, Siv: Skrivboken. Skrivprocess, skrivråd och skrivstrategier. Liber 1989. 183 s.

Alla måste kunna skriva — alla kan lära sig skriva. Utifrån dessa två påståenden har författaren skrivit denna handledning, som är avsedd ett komplement till vanliga läroböcker i skrivträning. Här får skribenter råd om hur man planerar,

formulerar och bearbetar sin text. Lämpliga arbetssätt för skrivprocessens olika moment går igenom och exempel på olika texttyper såsom brev och protokoll presenteras. *BL*

Strömquist, Siv: Skrivlära. Liber 1989. 112 s.

Denna bok är en förkortad och omarbetad version av *Skrivboken* av samma författare. *BL*

Svenska i skolan 1-4 1989. En fortbildningstidskrift om språk, litteratur och kultur i skolan. Utg. av Utbildningsförlaget.

Tema för dubbelnumret 1-2 är «Läsutveckling», för nr 3 «Tidningen i skolan» och för nr 4 «Skolbiblioteket». *BL*

Svenskläraren 1-5 1989. Medlemsblad för Svenskläraryrket.

Tidskriften har inte temanummer utan varje nummer innehåller artiklar med skilda innehåll. Nummer 3 och 5 tar bl.a. upp nordisk 80-talslitteratur och grannsspåksundervisning. *BL*

Wikborg, Eleanor & Lennart Björk: Sammanhang i text. En empirisk undersökning och skrivpedagogiska konsekvenser. Ord och stil, Språkvårdssamfundets skrifter 20. Hallgren & Fallgren 1989. 127 s.

Boken behandlar frågan «Vad är det som gör en text osammanhängande?» Författarna har analyserat sammanhangsbrister i 144 uppsatser skrivna av universitetsstudenter. I det sista kapitlet ges råd om speciella skrivträningsstrategier för att avhjälpa sådana brister. Boken innehåller dessutom en redogörelse för den processororienterade skrivforskningen och skrivpedagogiken i USA, England och Sverige. *BL*

Visioner och verklighet. Om svenskundervisningen. Red. Per Settergren och Ingemar Moberg. Utbildningsförlaget 1989. 269 s.

I boken ger 14 lärare en genomlysning av svenskämnet på skolans alla stadier ända upp i gymnasieskolan. De flesta artiklarna behandlar litteraturdelen av svenskämnet. *BL*